

УДК 37.373.24

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-194-154-158

МАРТИН Аліна Миколаївна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8886-2585>

e-mail: tarapakamartin@gmail.com

ПРОЄКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ВІД ТРАДИЦІЙ ДО СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасні соціально-економічні, культурно-освітні процеси розвитку країни визначають потребу в особистості з високо розвинутим продуктивним мисленням, соціально адаптованої, тобто здатної не лише прийняти усталені традиції, соціальні настанови, а й здійснювати соціально значущу діяльність у різних сферах життя [8].

Якість здійснення цих завдань може бути забезпечена наступністю змісту та координацією освітньої діяльності на різних рівнях освіти, що функціонують як продовження попередніх і передбачають підготовку до можливого переходу на наступні рівні. Неперервність освіти визначається як один із пріоритетних напрямів їх модернізації в таких нормативних документах: Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (2021)», «Державний стандарт початкової загальної освіти».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою ролі середовища в становленні та розвитку особистості в сучасній освіті займалися такі науковці: А. Богуш, К. Крутій, В. Лозова, Н. Мойсеюк, В. Моляко, В. Нечаєв, В. Панов, І. Підласий, О. Писарчук, С. Подмазін, та ін.; вплив освітнього середовища на формування особистості вивчали А. Трошева, Н. Романченко; освітнього – А. Воронін, С. Дерябо, В. Левін; навколишнього середовища – В. Афанасьєв, Г. Тараскіна та інші.

Мета статті: аналіз підходів до визначення сутності освітнього середовища закладів дошкільної освіти та виокремлення його основних функцій в організації освітнього процесу дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оновлений інтегрований зміст передшкільної освіти в контексті завдань Нової української школи потребує таких моделей освітнього процесу (ігрова, проєктна,

середовищна та інші), що будуються на принципах пріоритету досвіду над інформуванням, партнерської взаємодії, активізації власних зусиль, особистісного залучення кожної дитини, діалогового формату освітнього процесу тощо [1].

Проєктна діяльність – одна з найперспективніших складових освітнього процесу, тому що створює умови творчого саморозвитку та самореалізації дошкільника, формує всі необхідні життєві компетенції: полікультурні, мовленнєві, інформаційні, політичні та соціальні. Самостійне здобування знань, систематизація їх, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему і приймати рішення відбувається саме через метод проєкту [2].

Метод проєктів виник на початку ХХ ст. в Америці і був розроблений видатним американським філософом і педагогом Джоном Дьюї спочатку як метод проблем. Термін «метод проєктів» першим ввів Вільям Херд Кілпатрик (послідовник Дж. Дьюї) у 1918 р. Тоді був проголошений принцип «навчання через діяльність», «все із життя, все для життя». У 1905 р. під керівництвом С. Шацького організовано невелику групу працівників, котрі намагалися запроваджувати проєктні методи у практику викладання Г. Ващенко відносив метод проєктів до активних методів навчання: «Цінність методу проєктів у тім, що він привчає дітей до планової систематичної роботи В основу методу проєктів покладена ідея, що складає суть поняття «проєкт», тобто те, що можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності. Вважаємо за необхідне проаналізувати найпоширеніші визначення методу проєктів. Згідно з обґрунтуванням С. Пілюгіної, метод проєктів – особистісно-орієнтований метод навчання, заснований на самостійній діяльності учнів щодо розробки проблеми й оформлення її практичного результату [5]. Р. Галустов і Н. Зубов стверджують, що метод проєктів – це система навчання, гнучка модель організації навчального процесу, орієнтована на творчу самореалізацію особистості, завдяки розвитку

її інтелектуальних і фізичних можливостей, вольових якостей і творчих здібностей в процесі створення під контролем вчителя нових товарів і послуг, які мають суб'єктивну або ж об'єктивну новизну, а також практичну значущість.

На переконання К. Мелашенко, метод проєктів – це педагогічна технологія, що передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дають змогу розв'язати ту чи іншу проблему в результаті самостійних дій учнів з обов'язковою презентацією цих результатів [3, с. 13]. Метод проєктів, як зазначає Є. Полат, – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технології), що повинна завершитися цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформлення тим чи іншим чином.

Варіативність і різноманітність змісту, методів і прийомів навчання і виховання дошкільнят вимагає об'єднання зусиль педагогів, аби докорінно змінити підходи до роботи з дітьми, переорієнтувати кожного працівника на те, щоб у центрі уваги незмінно перебувала дитина.

Шляхом інноваційних підходів до змісту і форм методичної роботи, зокрема через впровадження проєктного методу в роботі дошкільного закладу реалізуються актуальні задачі зростання професійної майстерності педагогів.

Вибір цього методу обумовлений вимогами нової редакції Базового компоненту дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) щодо навчання і розвитку особистості, спрямування педагогічної діяльності на розвиток у дітей пізнавальної активності, творчості, самостійного пошуку розв'язання проблеми [6].

Проєктна діяльність є стимулюючим чинником у розвитку дошкільної освіти. Заклади дошкільної освіти з метою вдосконалення освітнього процесу використовують комплексні, парціальні програми, альтернативні методики та спадщину видатних педагогів.

Проєктна діяльність ґрунтується на використанні методу проєктів; це педагогічна технологія, що містить сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів і прийомів, творчих за суттю.

Використання проєктної діяльності у закладі дошкільної освіти є ефективним тоді, коли в освітньому процесі поставлено певне дослідницьке, творче завдання, для розв'язування якого потрібні інтегровані знання з різних галузей. Важливо, що, по-перше, використання проєктної діяльності відкриває значні можливості в розвитку

творчої особистості дитини, спроможності діяти самостійно, відповідно до ситуації; по-друге, вона співзвучна сучасним життєвим позиціям: дитина робить із задоволенням тільки те, що вибрала і їй цікаво; по-третє, іноді знання, отримані дітьми, залишаються теорією, а мета проєктної діяльності – навчити застосовувати досліджувану теорію на практиці для розв'язання конкретних завдань у реальному житті; по-четверте, індивідуальний темп роботи над проєктом забезпечує дитині реалізацію власних можливостей згідно з її рівнем розвитку [7, с. 92–93].

Важливо, що вміння користуватися методом проєктів – показник високої кваліфікації вихователя його прогресивної методики навчання і розвитку дітей. О. Рейпольська, вивчаючи особливості відносин світу дорослих і дітей, дійшла висновку, що нові форми співдіяльності, співтворчості дозволяють знаходити джерело не тільки емоційно-насичених переживань, але і розвитку (зі збереженням індивідуальності кожного). Таким джерелом може стати творчий проєкт, суть якого – свобода його учасників у висловлюванні власної думки, виборі змісту і засобів розв'язання проблеми.

Освітній простір, у якому вихователь ефективно застосовує проблемне навчання, є таким, що навчає дитину навчатися. Така діяльність стимулює розвиток дитини [11]. Для чіткого уявлення вихователя про метод проєктів, його впровадження в діяльність з дошкільниками необхідно розмежувати два типи проєктів:

- 1) проєктну діяльність вихователя,
- 2) методику, за якою вихователь організує проєктну діяльність дітей [4].

Проєкт вихователя – організована діяльність, спрямована на розв'язання актуальної проблеми, що призводить до зміни на краще (рух до прогресу). Він здійснюється за усталеною системою проєктної діяльності. Структура навчального проєкту така: – постановка проблеми; – визначення мети; – фаза розробки – складання плану; – фаза реалізації; – фаза завершення – оцінка результатів, визначення перспектив розвитку. За допомогою проєктів вихователь може досягти успіху в розв'язанні багатьох проблем у професійній діяльності.

Проєкт дітей є складовою частиною проєкту вихователя, його змістом і метою одночасно. Проєктування дитини передбачає співпрацю вихователя з дитиною у творчій діяльності з розв'язання нових для дитини проблем.

Метод проєктів можна представити як

спосіб організації педагогічного процесу, заснований на взаємодії педагога і вихованця, спосіб взаємодії з навколишнім середовищем, поетапна практична діяльність по досягненню поставленої мети.

Застосування методу проектів у закладі дошкільної освіти має на меті стимулювання інтересу дітей до певних проблем і розв'язання їх через діяльність, а також практичне застосування набутих знань та розширення можливостей дітей у самореалізації.

Проектна діяльність має два аспекти: педагогічний і психологічний. Доктор психологічних наук Тамара Піроженко визначає метод проектів як «психолого-педагогічне проектування». Використовуючи його, педагог надає дітям змогу бути діяльними, самостійними, творчими, стимулює пошук ними власних шляхів розв'язання проблем та практичного застосування надбаних знань і вмінь.

У роботі над проектами можна вдало поєднувати різні методи й форми діяльності дітей, такі як:

- ТРВЗ;
- рефлексія;
- моделювання;
- спостереження;
- експериментування;
- гра тощо.

Чинники успішного впровадження проектної діяльності

Основними чинниками, що сприяють успішності реалізації проектів, є:

– *урахування вікових особливостей* пізнавальних психічних процесів дітей дошкільного віку під час організації проектної діяльності;

– *психолого-педагогічні умови*, які є основою для співпраці між педагогом і дітьми;

– *співпраця та співтворчість* вихователів, дітей, батьків, а інколи й усього колективу закладу дошкільної освіти;

– *побудова освітнього процесу* не так на логіці галузі знань, як на логіці діяльності дитини, що має особистісний сенс для неї, підвищує мотивацію в навчанні;

– *застосування проблемних запитань*, що спонукає дітей до пошуку відповідей на них;

– *облаштоване середовище* для самостійної творчої діяльності дітей, яке створює педагог; у ньому мають бути забезпечені умови, в яких дитина відкриває нові знання, розв'язує проблеми, опановує способи дій;

– *відсутність змагання* задля збереження пізнавальної активності, саморозвитку,

реалізації змістової мети діяльності;

– *отримання учасниками проекту задоволення* від відчуття впевненості в собі, спілкування одне з одним і від спільного розв'язання завдань проекту.

Упровадження проектної діяльності в освітній процес закладу дошкільної освіти є перспективним напрямом роботи, адже сприяє вихованню самостійної творчої особистості, здатної приймати рішення, ставити цілі, планувати свою діяльність і прогнозувати її результати [10].

Для успішної реалізації виховного проекту потрібні такі умови:

– наявність значущої у творчому, дослідницькому плані проблеми;

– уміння вихователя ставити ключові та тематичні запитання;

– практична значущість очікуваних результатів;

– самостійна робота дошкільників;

– структурування змістової частини проекту (етапи, завдання, розподіл ролей);

– використання дослідницьких методів;

– застосування комп'ютерних технологій (для пошуку інформації, спілкування з іншими учасниками проекту, створення кінцевого продукту проекту).

Також особливо важливим при плануванні педагогом психолого-педагогічного проектування є дотримання наступних принципів, які допомагають правильно спрямувати діяльність.

Принципи:

– принцип прогностичності,

– принцип покерованості,

– принцип нормування,

– принцип зворотного зв'язку,

– принцип продуктивності,

– принцип культурної аналогії (орієнтація на досягнення людства),

– принцип саморозвитку,

– принцип взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку,

– принцип гуманізації (утвердження особистості дитини як найвищої соціальної цінності, найповніше розкриття її здібностей, нахилів, уподобань; задоволення особистісних освітніх потреб),

– принцип науковості,

– принцип мотивації навчально-пізнавальної діяльності (створення умов, за яких дитина займає активну особистісну позицію і найбільш повно розкривається як суб'єкт навчально-пізнавальної діяльності),

– принцип оптимізації (вибір та реалізація найкращого варіанту організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності з урахуванням конкретних умов, необхідних зусиль педагогів, дітей та їх реальних

можливостей для здобуття максимально можливих результатів за мінімально необхідних затрат часу),

– принцип активності, свідомості та самостійності (спонукання дітей до цілеспрямованої самостійності навчально-пізнавальної активності; формування потреби у здійсненні аналізу результатів власної пізнавальної діяльності; активізація прагнення до пізнавальної самостійності) [9].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Таким чином, проектування може стати засобом соціального й інтелектуально-творчого саморозвитку всіх суб'єктів дошкільної освіти (дітей, вихователів, батьків), а в більш вузькому розумінні – засобом розвитку проєктних здібностей. Перспективи подальших досліджень полягають у науковому пошуку комплексного вирішення проблеми впровадження відповідної складової у професійну підготовку майбутнього вихователя, що забезпечить його готовність до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Воронов, В. А., Гавриш, Н. В., Канішевська, Л. В., Піроженко, Т. О., Рейпольська, О. Д., & Сисоєва, С. О. (Укл.). Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку (проєкт) (2020). НАПН України. Київ. <http://naps.gov.ua/ua/press/announcements/1763/>
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років/наук. керівник проєкту В. О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богиніч, В. М. Вертугіна [та ін.] ; наук.ред. Г. В. Беленька ; Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка. К. : ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
3. Закон України «Про дошкільну освіту»: 11.07.2001 р. № 2628-III; зі змінами і доповненнями 2001-2020 рр. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
4. Мелашенко К. М. Технологія проєктного навчання. Завуч, №13 (271). Травень, 2006. С. 12–14.
5. Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати : практико зорієнтований збірник / ред. І. Єрмаков. Київ : Департамент, 2003. 500 с.
6. Наказ МОН України від 12.01.2021 р. №33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти» (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: [Електронний ресурс] URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
7. Новіков А. М., Новіков Д. А. М. Методологія. М. : Синтег, 2007. 668 с.
8. Організація роботи з дітьми 5-річного віку в умовах обов'язкової дошкільної освіти / уклад. С. М. Руднева, А. С. Остапенко, Г. І. Назаренко, Н. Ф. Кугуєнко, Н. Я. Ярмонова. Харків: ХАНЕ, 2011. 222 с.

9. Тарапака Н. В. Психолого-педагогічне проектування як інноваційна технологія в дошкільних навчальних закладах / Наукові записки Малої академії наук України. Серія : Педагогічні науки. 2012. Вип. 2. С. 96-102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snjasu_2012_2_14

10. Токаренко Н. М. Організовуємо проєктну діяльність: крок за кроком / Вихователь-методист дошкільного закладу. 2013. № 11. С. 59–62

11. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ: монографія / за ред. О. Рейпольської. Харків : Мадрид, 2015. 330 с.

REFERENCES

1. Voronov, V. A., Gavrush, N. V., Kanishevskaya, L. V., Pirogenko T. O., Reipolska, O. D., Susoeva, S. O. (2020). *Konceptsiya osvity ditei rannogo ta doshkil'nogo viku NAPN Ukrainu*. [Concept of education of children of early and preschool age (project)]. Kiev.
2. Ognev'yuk, V. O., Belen'ka, G. L., Boginich, V. M., Vertygina, V. M. (2020). *Dutuna: Osvitnya programa dlya ditey vid dvoh do semu rokov*. [Child: Educational program for children from two to seven years]. Kiev.
3. *Zakon Ukrainu «Pro doshkil'ny osvitu»*. [Law of Ukraine «On Preschool Education»].
4. Melashenko, K. M. (2006). *Tehnologiya proektного navchannya*. [Project learning technology].
5. Ermakov, I. (2003). *Metod proektiv traducii, perspektivu, juttevi rezyl'tatu: praktiko zorientovaniy zbirnik*. [Project method: traditions, perspectives, life results: practice-oriented collection], Kiev.
6. *Nakaz MON Ukrainu vid 12.01.2021 p. №33 «Pro zatverdzhennya bazovogo komponenta doshkil'noi osvitu*. [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 12.01.2021 №33 On approval of the Basic component of preschool education].
7. Novikov, A. M., Novikov, D. A. (2003). *Metodologiya*. [Methodology].
8. Rudnev, S. M., Ostapenko, A. S., Nazarenko, N. F., Yarmonova N. Y. (2011). *Organizaciya robotu z dit'mu 5-richnogo viku v ymovah obov'yazkovoї doshkil'noi osvitu*. [Organization of work with 5-year-old children in the conditions of compulsory preschool education]. Kharkiv.
9. Tarapaka, N. V. (2012). *Psihologo – pedagogichne proektyvannya yak innovaciina tehnologiya v doshkil'nuh navchal'nuh zakladah*. [Psychological and pedagogical design as an innovative technology in preschool educational institutions].
10. Tokarenko, N. M. (2013). *Organizovuyemo proektny diyal'nist: diyal'nist krok za krokom /Vuhovatel'-metodust doshkil'nogo zaklady №11*. [We organize project activities: step by step/Teacher-methodologist of preschool institution № 11].
11. Reipolska, O., (2015). *Formyvannya bazovuh yakosteї osobustosti ditei starshogo doshkil'nogo viku DNZ*. [Formation of basic personality qualities of children of older preschool age in DZ]. Kharkiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МАРТИН Аліна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методик

дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: дослідження реалізації змісту природничої освіти в закладах дошкільної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MARTIN Alina Nikolaevna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the

Methodology Department of Preschool and Primary Education of the Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: study of the implementation of the content of natural education in preschool education.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2021 р.

УДК 378.4.372.881.1

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-194-158-162

МЕХЕДА Аліна Миколаївна –

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи

Центральноукраїнського національного технічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5660-512X>

e-mail: wiatr.cieply@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В РАМКАХ РЕФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Нова редакція Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) започаткувала новий оберт у процесі модернізації вищої освіти України. Реформування вищої школи, зумовлене необхідністю підготовки висококваліфікованих спеціалістів, які були б конкурентоздатні на міжнародному ринку праці, має на меті наближення до європейських освітніх стандартів з урахуванням національних та культурних особливостей.

Українська вища школа на сучасному етапі має низку проблем, що мусять бути ліквідовані шляхом впровадження реформ в освітній процес, серед них: погіршення суспільної думки українців про якість вищої освіти в Україні; брак вмотивованості сучасної молоді у здобуванні вищої освіти; відірваність навчальних курсів від вимог сучасних роботодавців; «відтік» інтелектуальної студентської та викладацької еліти за кордон, потреба у зміні підходів до викладання (пошук ефективних методів, методик та технологій) тощо.

В умовах активного розвитку міжнародних відносин, інтернаціоналізації світового ринку значно підвищується роль оволодіння майбутніми фахівцями іноземними мовами, що у свою чергу забезпечить підготовку висококваліфікованих кадрів, здатних забезпечити високий соціально-економічний розвиток країни. Відповідно, в сучасних умовах володіння

іноземними мовами є істотним компонентом майбутньої професійної діяльності фахівця, у зв'язку з чим значно зростає роль дисципліни «іноземна мова» в рамках немовних спеціальностей. Викладання іноземної мови в рамках немовної спеціальності передбачає дотримання професійної специфіки, спрямованості на реалізацію конкретних завдань майбутньої професійної діяльності студентів з врахуванням їх професійного мислення. Професійно зорієнтована підготовка студентської молоді з іноземних мов у зв'язку з цим розглядається як система міждисциплінарних наукових знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Засади переходу на новий щабель розвитку вищої освіти та альтернативні способи викладання розглянуті у наукових розвідках Т. Бовсунівської, Г. Васянович, О. Другов, В. Кременя, І. Зязюна, Н. Ничкало, В. Ніколаєвського, О. Сербін, М. Слободяник, Д. Табачник, Т. Ярошенко та ін. Аналізу можливостей та обмежувальних факторів у процесі пошуку ефективної стратегії вищої освіти в Україні присвячені дослідження В. Бахрушина, І. Вахович, Л. Іщук, С. Курбатова, В. Куценко, С. Пиріг, В. Сацка тощо. Процес інформатизації вищої освіти досліджено Н. Ванюхіною, М. Духаніною, М. Жилінською, Г. Кравчук, Л. Курило, І. Снісаренко та ін. Велика кількість наукових розвідок свідчить про актуальність порушеного нами питання, проте питання використання інноваційних методів у процесі